

sur mektuplar inşâ mecmualarında yer almaktadır. Bu iki âlime yazdığı dört mektup, Hoca Sâdeddin Efendi'nin *Mekâtib-i Sultânî* adıyla tertip ettiği bir mecmuadan (Nuruosmaniye Ktp., nr. 4292) alındığı kaydıyla Abdullahoğlu Hasan tarafından yayımlanmıştır (AYB, I/3-7, s. 118-122, 159-166, 249-252). Aynı makalede, daha sonra Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiş olan Âşir Efendi Kütüphanesi'ndeki *Mecmûa-i Mekâtib-i Mülûk* adlı yazmadan (nr. 895) alınan, Macaristan seferinde iken Vâiz Emîr Efendi'ye yazdığı bir mektup daha yer almaktadır. Bunlardan Hoca Sâdeddin Efendi'ye yazılan iki manzum mektup, Seyyid Mehmed Rızâ'nın *es-Seb'û's-seyyâr*'ında da bulunmaktadır. Ertaylan bunları adı geçen eserden alarak faksimileleriyle birlikte neşretmiştir (*Gâzi Geray Han*, s. 53-61). Selânikî'nin kaydettiği, Gâzi Giray'ın Erdel seferi dolayısıyla padişaha yazdığı mektuba eklediği, "Biz mücâhid kulunuz terkederiz cân ü seri / Pâdişâhım ne diyem sonra duyarsın haberi" beytiyle başlayan gazeliyle Sombor'da kışladığı zaman yazıp padişaha gönderdiği, "Telh-kâm olsak acerb mi hâlimizni bir görün / Burnumuzdan geldi billâh acı suyu Sombor'un" beytiyle başlayan gazeli de manzum mektuplarına birer örnektir (*Târih*, II, 752-753, 803-804). Ganizâde Mehmed Nâdirî ile dost olduğu bilinen Gâzi Giray'ın mektuplarından bazı örnekler Ganizâde'nin *Münşeât*'inde yer almıştır (İÜ Ktp., TY, nr. 1526/6, vr. 318^a-319^a). Halil İnalçık, British Museum'daki bir yazmada da (MS, Or., nr. 6261) bazı mektuplarının yer aldığını söyler (*İA*, IV, 736). *Kırım Yurtuna ve Ol Tarafılgarğa Dâir Bolgan Yarlık ve Hatlar* (St. Petersburg 1864) adlı kitapta da bazı mektuplarının bulunması mümkündür.

Gâzi Giray Han, Nâmık Kemal'in *Cezmi* romanının ikinci derecedeki kahramanları içinde yerini alarak edebiyatımızdaki tipler arasına da girmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Selânikî, *Târih* (İpşirli), II, 750, 752-753, 769, 803-804; Peçuylu İbrâhim, *Târih*, II, 251; Naîmâ, *Târih*, I, 305; Seyyid Mehmed Rızâ, *es-Seb'û's-seyyâr ft ahbârî'l-mülûki't-Tâtâr* (nşr. Kâzım Bek), Kazan 1248, s. 110; Halim Giray, *Gülbün-i Hânân*, İstanbul 1327, s. 59 vd.; Bursalı Mehmed Tâhir, *Kırım Müellifleri*, İstanbul 1335, s. 20 vd.; a.m.f., *Osmanlı Müellifleri*, II, 348; İsmail Hikmet Ertaylan, *Gâzi Geray Han, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1958; Abdullahoğlu Hasan, "Kırım Tarihine Ait Notlar ve Vesikalar I-III, Gâzi Giray'ın Mektupları", *AYB*, I/3-7 (1932), s. 118-122, 159-166, 249-252; Ruşen Ferid Kam, "Gâzi Girayhan ve Solakzâde", *TMD*, III/31 (1950), s. 2-3, 18; Halil İnalçık — Fevziye Abdullah, "Gâzi Giray II", *İA*, IV, 734-738; "Gâzi Giray", *TDEA*, III, 305-306; Öztuna, *BTMA*, I, 300-301. MUSTAFA UZUN

GAZİ GİRAY III

(ö. 1120/1708)

Kırım hanı
(1704-1707).

1674'te doğdu. I. Selim Giray Han'ın oğludur. 1699 yılı başlarında büyük kardeşi II. Devlet Giray'ın ikinci veliahdı (nüreddin) oldu. Çerkezistan nizamlığına tayin edildiği halde bu göreve gitmedi. Nogaylarla birleşerek ağabeyine karşı ayaklandıysa da başarıya ulaşamadı ve ondan af diledi. Rumeli taraflarında ikametine izin verilen Gâzi Giray Edirne'ye gidince Osmanlı padişahı tarafından on sekiz gün kadar kapı arasında hapsedildi, ardından Rodos'a sürüldü.

Babası Selim Giray'ın dördüncü hanlığında (1702-1704) onun veliahdı (kalgay) oldu. Selim Giray ölünce Aralık 1704'te Kırım hanlığına getirildi. Kardeşleri Kaplan Giray'ı kalgay, Mengli Giray'ı nüreddin yapan Gâzi Giray, Rusya-İsveç savaşlarının devam ettiği kritik bir dönemde Kırım Hanlığı'nın başında bulundu. O sırada Osmanlı Devleti ile Rusya arasında barış hüküm sürüyordu. İstanbul'dan kendisine taraf olmaması bildirilmişti.

Ancak han, Tatar kuvvetlerinin Rusya ve Lehistan ülkelerine akın yapmasına engel olamadı (Râşid, III, 215-216). Bu hadise, Rusya'nın İstanbul'a elçi göndererek hanı şikâyet etmesine sebep oldu. Osmanlı hükümetinin, kendi barış politikasını bozan handan başka şikâyetleri de vardı. Meselâ Bucak nogaylarını Kırım tâbilüğünden ayırarak doğrudan İstanbul'a bağlama teşebbüslerine Gâzi Giray karşı çıkmıştı. Bu mesele için İstanbul'a çağrılan Hanağası (vezir) Mustafa Ağa bütün suçu Gâzi Giray'ın üzerine attı. Öte yandan Kaplan Giray da hanlığı ele geçirmek için İstanbul'da entrikalar çevirmekten geri durmuyordu. Sonunda Gâzi Giray azledildi ve yerine I. Kaplan Giray getirildi. Rumeli'de Karınâbâd'da ikamet ettirilen Gâzi Giray Rebülâhir 1120'de (Temmuz 1708) otuz altı yaşında iken vebadan öldü ve Yanbolu Camii haziresine defnedildi. Âbid ve Azamet adlarında iki oğlu olup bunlardan ikincisi kalgay olmuştur. Abdülgaffar Kırımî'ye göre uzun boylu, siyah sakallı, cesur ve dindar bir kişi olan Gâzi Giray yine bu gözlemciye göre biraz safça idi.

BİBLİYOGRAFYA :

Râşid, *Târih*, III, 168, 172, 201, 215-216; Silâhdar, *Nusretname*, II, 219, 221, 229, 234; Seyyid Mehmed Rızâ, *es-Seb'û's-seyyâr ft ahbârî'l-mülûki't-Tâtâr* (nşr. Kâzım Beg), Kazan 1248, s. 270 vd.; Abdülgaffar Kırımî, *Umde-tü't-tevârîh* (nşr. Necib Asım, *TTEM* ilâvesi, İstanbul 1343, tür.yer.; Halim Giray, *Gülbün-i Hânân*, İstanbul 1327, s. 139-141; V. D. Smirnov, *Krumskaïe hanstvo*, Petersburg 1887, tür.yer.; Halil İnalçık, "Gâzi Giray III", *İA*, IV, 738; a.m.f., "*Ghâzi Girây*", *EI*² (Ing.), II, 1047.

 HALİL İNALCIK

GAZİ HÜSREV BEY

(ö. 948/1541)

Kanûni Sultan Süleyman döneminde
Bosna bölgesinde
önemli hizmetlerde bulunan
Osmanlı sancak beyi.

1480 civarında doğduğu tahmin edilmektedir. Babası Ferhad Bey, annesi II. Bayezid'in kızı Selçuk Sultan'dır. Babası Adana muhafızı olduğu sırada Kölemenler'e karşı bir savaşta şehid düşmüş (1485), annesi de II. Bayezid'in sağlığında vefat ederek İstanbul Beyazıt Camii yakınında bir türbeye defnedilmiştir. Bir vakfiye kaydından Neslişah Sultan adında bir kardeşinin olduğu anlaşılmaktadır (*Saray Bosna Şer'iyye Sicili*, nr. 1).

Hüsrev'in tahsil ve hayatının ilk dönemlerine ait bilgiler çok yetersiz ve ka-

Gâzi Giray adına Bahcesaray'da basılan bir gümüş sikke (İstanbul Arkeoloji Müzesi, Teşhir, nr. 2364)